

ВПЛИВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ РЕГІОНУ

Нехайчук Д.В., к.е.н., доцент, НАПКБ

У статті досліджуються основні напрямки та можливості використання права комунальної власності задля формування фінансового потенціалу розвитку регіону. Показується важливість надходжень від об'єктів нерухомості регіону у загальному обсязі доходів бюджету. Робляться відповідні висновки щодо необхідності розробки сучасних методів управління комунальною власністю.

Ключові слова: фінансові ресурси, комунальна власність, управління майном, фінансові надходження, плата, оренда, нерухоме майно.

ВСТУП

Проблеми розвитку та функціонування комунальної власності в Україні досліджуються багатьма вченими. Зокрема, у контексті теорії державних фінансів ґрунтовна розвідка належить О. Василюку; з погляду інституційної складової місцевих фінансів зазначені проблеми розглядає В.І. Кравченко; як одну з проблем формування місцевих бюджетів — О. Кириленко; з позиції зарубіжної теорії публічних фінансів — І. Луніна; як фінансову основу місцевого самоврядування — В.В. Кравченко; як складову місцевого господарства — М. Баймуратов, В. Григор'єв; як джерело неподаткових доходів місцевих бюджетів — В. Рибак. Варто наголосити на важливому значенні для розвитку комунальної власності теоретичних розробок Р. Августина, Т. Браяна, І. Бураковського, Ю. Денисова, І. Дідовець, І. Іскакова, В. Лексина, А. Леміша, Г. Ляхович, В. Манова, А. Мельник, Г. Монастирського, О. Музики, В. Ніколаєва, В. Образцова, Ц. Огня, А. Остапеч, Г. Петері, С. Слухая, Т. Строкань, А. Ткачука, Ю. Халімової, І. Чугунова, В. Чужикова, М. Чумаченка, В. Шевчука, А. Швецова, В. Яніка.

Водночас в українській фінансовій науці не знайшли належного висвітлення проблеми підвищення ефективності використання комунальної власності шляхом вдосконалення її фінансових основ, наукових досліджень потребують питання забезпечення стабільності надходжень фінансових ресурсів від власності громад.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У фінансових потоках (надходжень та витрат), пов'язаних з функціонуванням комунальної власності, знаходить відображення широкий комплекс фінансових відносин органів місцевого самоврядування з фінансово-кредитною системою. Формування доходів і видатків місцевих бюджетів залежать від функціонування об'єктів комунальної власності. В сучасних умовах важливість питань доходів та видатків місцевих бюджетів, пов'язаних з функціонуванням комунальної власності полягає в наступному.

1. Місцеві бюджети в Україні характеризуються значною незбалансованістю таких доходів і витрат.
 2. Органи місцевого самоврядування зацікавлені у збереженні їх комунальної нерухомості, яка до рождає, а тому зростають орендні платежі до місцевих бюджетів.
 3. Значимість формування видатків, пов'язаних з функціонуванням комунальної власності зростає.
- Метою дослідження є вивчення впливу комунальної власності на формування місцевих бюджетів. Існує важливий зв'язок між результатами формування комунальної власності територіальних громад та обсягами надходжень до місцевих бюджетів. В зв'язку з чим, досягнення оптимального складу об'єктів комунальної власності повинно позитивно впливати на розвиток ринкових відносин в межах громади, а значить і на дохідну базу місцевих бюджетів.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогоднішні дати, пов'язані з функціонуванням об'єктів права комунальної власності, у загальному обсязі місцевих бюджетів складають тільки 23-29%, а видатки — 60-66% (табл. 1).

Динаміка доходів та видатків місцевих бюджетів України, пов'язаних з функціонуванням об'єктів права комунальної власності *

Роки	Доходи, тис. грн	Видатки, тис. грн	Їх частка у загальному обсязі місцевих бюджетів України	
			доходів, %	видатків, %
2004	5 255 041,50	19 135 451,1	23,3	60,9
2005	6 701 818,70	23 488 744,9	29,4	60,5
2006	8 086 422,80	33 579 097,7	26,7	64,5
2007	10 406 811,80	46 551 012,30	26,1	66,4
2008	15 004 266,60	56 126 606,0	25,7	58,2

* Складено автором

Тому, особливо важливим завданням є посилення впливу інституту комунальної власності на формування доходів та напрямки використання коштів, пов'язаних з функціонуванням об'єктів комунальної власності.

Відповідно до ст. 69 Бюджетного кодексу [1] до доходів місцевих бюджетів пов'язаних з функціонуванням об'єктів права комунальної власності можна віднести:

1. Плату за оренду майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності (закріплено за місцевими бюджетами).

2. Кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення.
3. Надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади.
4. Податок на прибуток підприємств комунальної власності.
5. Власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів відповідного бюджету.
6. Плату за землю.
7. Платежі за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення.

Вказані вище доходи не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам. Тому, збільшення цих видів надходжень виступає головним чинником у формуванні власних доходів органів місцевого самоврядування.

Відносно видів доходи від об'єктів права комунальної власності місцевих бюджетів України класифікуються за такими розділами:

1. Податкові надходження: податок на прибуток підприємств; збори за спеціальне використання природних ресурсів.
 2. Неподаткові надходження: плата за оренду майнових комплексів та іншого державного майна; доходи від власності та підприємницької діяльності; власні надходження бюджетних установ.
 3. Доходи від операцій з капіталом: доходи від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення (надходження від продажу основного капіталу, надходження від продажу землі і нематеріальних активів).
- Найбільш вагомими доходами є збори за спеціальне використання природних ресурсів та власні надходження бюджетних установ про що йдеться у табл. 2.

Інститут комунальної власності характеризується тим, що частина видатків, спрямованих на функціонування його об'єктів враховується при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (на здійснення делегованих повноважень), а інша — не враховується (на здійснення власних повноважень) (рис. 1).

Так, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» такі видатки можуть здійснюватись у наступних сферах та галузях: соціально-культурного розвитку, планування та обліку; бюджету, фінансів і цін; управління комунальною власністю; житлово-комунального господарства, побутово-

Таблиця 2

Доходи від об'єктів права комунальної власності у доходах місцевих бюджетів України без урахування трансфертів з державного бюджету (тис. грн.) *

Групи доходів	Роки				
	2003	2004	2005	2006	2007
Всього доходів	22577397,50	22784869,40	30316208,40	39865499,50	58349027,80
Разом доходи від об'єктів права комунальної власності, в тому числі:	5255041,50	6701818,70	8086422,80	10406811,80	15004266,60
Податок на прибуток підприємств, що належать до комунальної власності	150359,50	136449,30	191773,60	308974,10	443234,20
Збори за спеціальне використання природних ресурсів	2047673,00	2342237,70	2789451,30	3220176,90	4006792,60
Доходи від власності та підприємницької діяльності з них:	95057,90	150933,10	208938,50	430068,10	666983,60
надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних бюджетних коштів	31443,3	9530,4	40973,7	198960,20	275166,10
Плата за оренду цілих майнових комплексів та іншого майна, що перебуває в комунальній власності	124692,30	220385,40	275381,80	334541,50	544814,20
Власні надходження бюджетних установ	1812373,20	2168332,40	2581266,40	3449499,70	4463749,50
Надходження від продажу основного капіталу	711484,1	1067580,8	1110309,7	1513106,90	1749444,60
Надходження від продажу землі і нематеріальних активів	313401,5	615900,0	929301,5	1150444,60	2854081,80

* Складено автором

го, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; будівництва; освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; соціального захисту населення; зовнішньоекономічної діяльності; оборонної роботи; вирішення питань адміністративно-територіального устрою; забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; інших сферах і галузях.

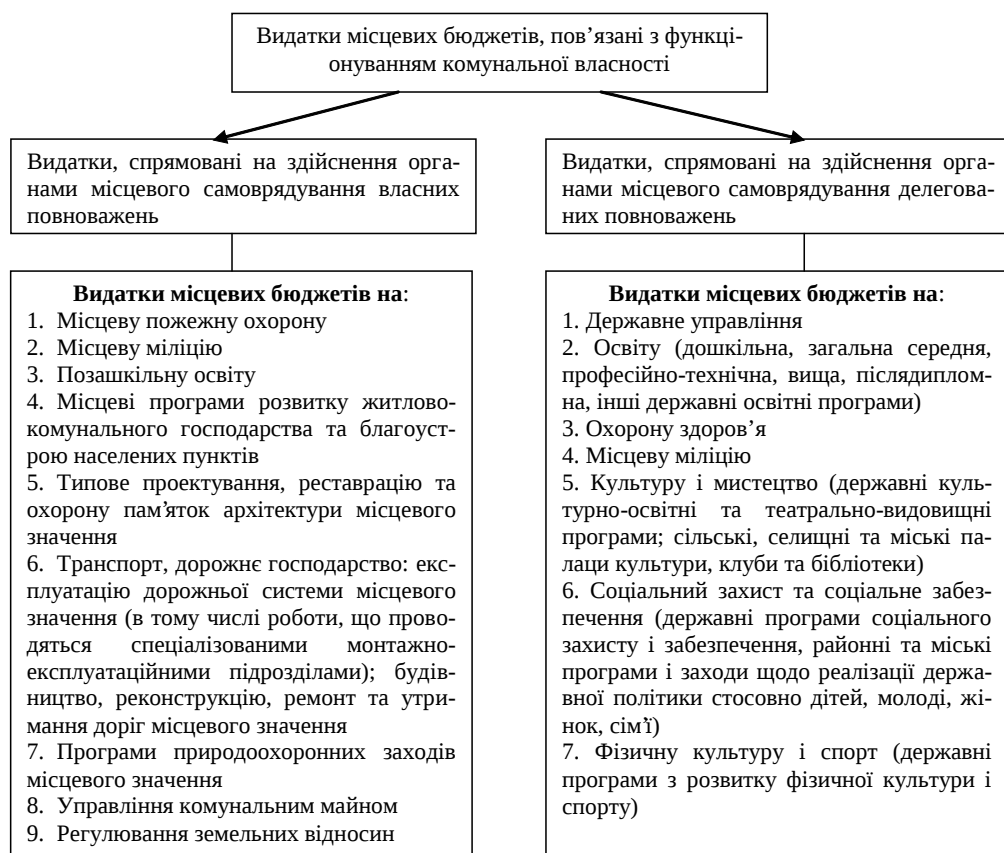

Рис. 1. Види видатків місцевих бюджетів, пов'язаних із функціонуванням комунальної власності

Не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів видатки на: місцеву пожежну охорону; позашкільну освіту; соціальний захист та соціальне забезпечення; місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів; програми підтримки засобів масової інформації місцевого значення; місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту; типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури місцевого значення; транспорт, дорожнє господарство; програми природоохоронних заходів місцевого значення; управління комунальним майном; регулювання земельних відносин; інші програми, затверджені відповідною радою згідно із законом.

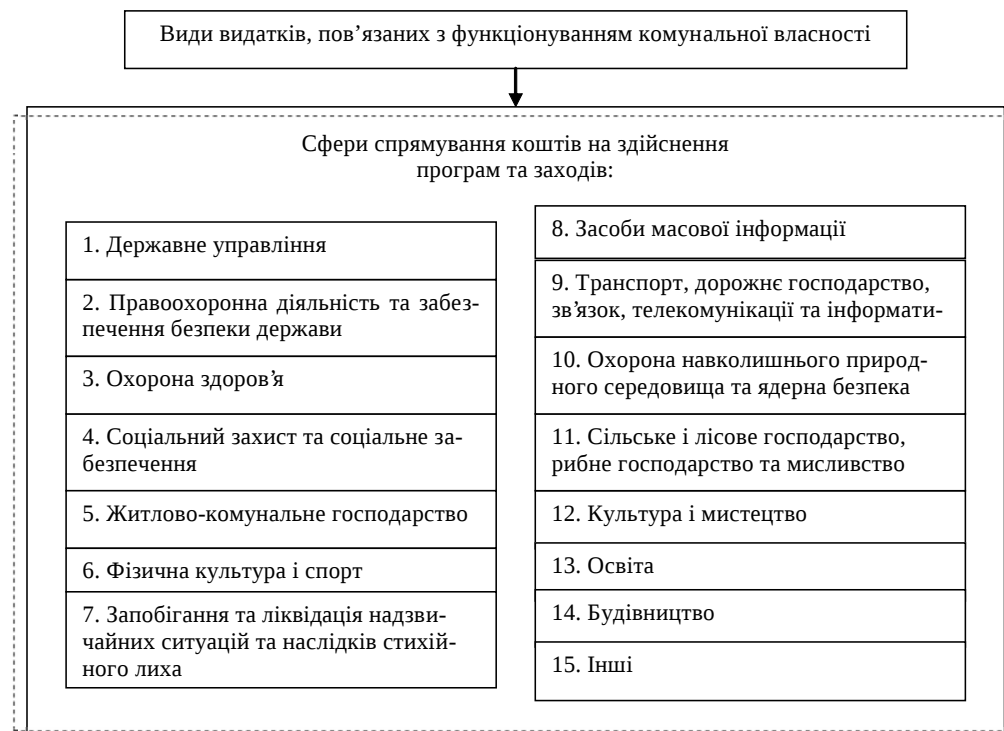

Рис. 2. Класифікація видатків, пов'язаних з функціонуванням комунальної власності

Згідно зі ст.ст. 88, 91 Бюджетного кодексу до видатків, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів належать видатки на: органи місцевого самоврядування сіл, селищ, міст район-

Щодо видів видатків, пов'язаних з функціонуванням комунальної власності їх класифіковано в залежності від спрямування коштів на здійснення програм та заходів, передбачених місцевими бюджетами за функціями (рис. 2). Найбільшу питому вагу у витратах на утримання об'єктів комунальної власності займають витрати на загальну середню освіту та охорону здоров'я.

Основними тенденціями зміни структури обсягів

видатків, пов'язаних з функціонуванням об'єктів комунальної власності в останні роки є зростання видатків на: загальну середню освіту; житлово-комунальне господарство; транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику.

Нажаль, на сьогодні комунальний сектор в Україні характеризується: відсутністю належного матеріального та фінансового забезпечення функціонування об'єктів комунальної власності, особливо, в житлово-комунальній інфраструктурі; можливістю втрати об'єктів комунальної власності, які знаходяться в господарському віданні унітарних підприємств.

Хоча зміцнення фінансових основ місцевого самоврядування може бути реалізовано тільки протягом тривалого періоду. Разом з тим, окремі напрями, на яких треба акцентувати увагу, можуть дати результати вже в короткостроковому періоді. Це, зокрема:

1. Удосконалення механізмів проведення приватизації комунального майна.
2. Реформування структури управління комунальними активами з метою підвищення ефективності їх використання та збільшення надходжень до бюджету.
3. Максимально повне залучення в господарський оборот майнової частини комунальної власності, що дає прибуток.
4. Здійснення заходів щодо збільшення зацікавленості бізнесових структур до можливостей зменшення витрат у комунальному секторі, створивши механізми перетворення приватного капіталу в інвестиції (при цьому, згодом може з'явиться можливість зменшення розміру оплати комунальних послуг).

Таким чином, з метою збалансування місцевих бюджетів органи місцевого самоврядування на основі якісних стандартів надання суспільних послуг повинні вдосконалювати управління об'єктами комунальної власності, виходячи з динаміки фінансово-бюджетних та соціально-економічних показників розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Виходячи з наведеного, на сучасному етапі становлення комунальної власності потрібна розробка сучасних методів управління комунальною власністю. Дослідження в цьому напрямку буде проведено автором найближчим часом.

ВИСНОВКИ

Інститут комунальної власності відіграє важливе значення у формуванні доходів та видатків місцевих бюджетів. Тому, потрібно забезпечити вирішення проблем його функціонування, що допоможе виконувати нагальні для громад соціально-економічні завдання при мінімальних витратах і з максимальним ефектом та дасть змогу забезпечити узгоджене виконання наданих повноважень і функцій органів місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України / Відомості Верховної Ради України — 2001. — №№ 37-38. — С. 189 (зі змінами).
2. Господарський кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР) — 2003. — №№ 18, 19-20, 21-22. — С.144.